

8. Закон України о ратификации Конвенции о защите прав и основных свобод человека 1950 года, первопротокола № 2, 4, 7 и 11 к Конвенции. Международные документы по правам человека : сб. – X. : РИФ «Арлис, ЛТД», 2000. – С. 321.
9. Всеукраїнське соціологічне дослідження «Безпека дітей в Інтернеті». Ін-т соціології НАН України. 2009 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/education/pozashkilna/useful_information/internet.
10. Пам'ятка для батьків «Діти, Інтернет, Мобільний зв'язок» : Як захистити дітей від закачування контенту з небажаним змістом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/sport/control/uk/publish/article.jsessionid=6F026366959734EE9537BBB27619C57F?art_id=110944&cat_id=111360.
11. Бронікова С. Соціокомунікативний механізм державного управління : теорія і практика моделювання : [монографія] / С. Бронікова. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2010. – 346 с.
12. Європейська інтеграція України : поточна ситуація, завдання та пріоритети державної політики : матеріали засідання «круглого столу» / за заг. ред. О. Снігір. – К. : НІСД, 2010. – 64 с.

Leszek Zakrzewski,

wykładowca w Katedrze informatyki Biała Podlaska,
Państwowa Szkoła Wyższa im. Papieża Jana Pawła II

PRZEMOC W PRZESTRZENI INFORMACYJNEJ – CYBERPRZEMOC

Nowa przestrzeń społeczna – cyberprzestrzeń jaką stał się Internet niesie wiele zagrożeń ale stwarza także wiele możliwości. Jednym z poważnych zagrożeń dzieci i młodzieży w świecie wirtualnym jest cyberprzemoc i uzależnienia od mediów elektronicznych (Internetu i komputerów). Należy prowadzić działania edukacyjne i profilaktyczne aby im przeciwdziałać a jak się pojawią minimalizować ich skutki. Należy tego dokonywać poprzez odpowiedni system kształcenia dzieci i młodzieży a przede wszystkim nauczycieli i pedagogów.

Lyeshek Zakshevski

VIOLENCE IN THE MEDIA – CYBERBULLYING

A new social space – cyberspace as an element of the Internet has a lot of risks but also provides a lot of opportunities. One of the major threats to children and young people in the virtual world is cyber bullying addiction to electronic communications. It is necessary to implement educational events, prevent and combat these threats in order to minimize their effects. This should be done through a proper system of education of children and young people, with particular role to be played by teachers and educators.

Леіек Закуевскі

НАСИЛЬСТВО В ЗАСОБАХ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ – КІБЕРЗАЛЯКУВАННЯ

Новий соціальний простір – кіберпростір, як частина мережі Інтернет несе багато ризиків, але й відкриває багато можливостей. Однією з основних загроз для дітей і молодих людей у віртуальному світі є кіберзалежність і залежність від електронних засобів масової інформації (Інтернет та комп'ютери). Необхідно виконувати освітні заходи і здійснювати профілактику протидії цим загрозам з метою зведення їх до мінімуму. Це має бути зроблено за допомогою належної системи виховання дітей та молоді, і, особливо, вчителів і вихователів.

W dobie rozwoju społeczeństwa informacyjnego dążącego do społeczeństwa wiedzy znaczącą przestrzenią społeczną stała się przestrzeń wirtualna – cyberprzestrzeń. «Komputer służy do tego, aby ułatwić ci pracę, której bez niego w ogóle byś nie miał» [5]. To stwierdzenie jest ważne, komputer musi być odpowiednio stosowany aby nam ułatwiać życie. Działania człowieka do czasu rozwoju technologii (ICT) pojawiające się w świecie realnym (rzeczywistym) pojawiły się w świecie wirtualnym – cyberprzestrzeni – jako nowej przestrzeni społecznej.

Przemoc towarzyszy człowiekowi od zarania dziejów, wraz z rozwojem nowych technologii pojawiła się też w nowej przestrzeni społecznej – cyberprzestrzeni i jest określana jako cyberprzemoc [3].

Jako definicję przemocy można podać następującą:

Przemoc to umyślne zachowanie agresywne. Przemoc występować może jako przemoc fizyczna i psychiczna. Przemoc opiera się na nierównowadze sił. Osoba lub grupa mając przewagę fizyczną może wymusić określone zachowania na osobie słabszej. Jeżeli chodzi o przemoc psychiczną – agresję słowną – osoba bardziej agresywna osiąga przewagę na osobą mniej agresywną.

Internet jest przydatnym narzędziem, wykorzystywanym na co dzień do pracy, nauki, zabawy. Jednak jak każde narzędzie może być używane do dobrych jak i złych działań. «Siedzenie w sieci» to sublimacja realnego życia. Rzeczywistość jest mniej kolorowa i trudniejsza od wirtualnego świata. Korzystanie z Internetu, wypełnia pustkę, często staje się sposobem na stres. Dzieci i młodzież są najbardziej narażone na uzależnienie od komputera.. Żeby skutecznie zadbać o bezpieczeństwo młodych internautów niezbędna jest wiedza na temat tego w jaki sposób korzystają oni z Sieci oraz jaka jest ich opinia i doświadczenia związane z zagrożeniami on-line. Informacji takich dostarczają nieliczne badania realizowane w ostatnich latach wśród dzieci w Polsce. Wśród nich na największą uwagę zasługuje badanie Megapanel PBI/Gemius2 zrealizowane w listopadzie 2007 roku na grupie ponad 17 tysięcy internautów [4], na podstawie którego opracowany został raport . « Dzieci aktywne on-line » analizujący aktywności on-line użytkowników Sieci w wieku od 7-14 lat. Z badań i raportu wynikają wiele ustaleń.

Dzieci w wieku 7-14 lat stanowią 11% ogółu użytkowników Internetu w Polsce. Szacowana liczba użytkowników Internetu w tym wieku to 1,5 miliona. Najliczniejszą grupę Internautów stanowi młodzież w wieku 15-24 lata (37,7%, ponad 4,630 tys.).

Dzieci spędzają w Sieci coraz więcej czasu. W ciągu roku (od IV 2006 do IV 2007) średni czas poświęcany przez nie w miesiącu na serfowanie wzrósł z 15 godzin, 56 minut do 24 godzin, 27 minut. Najwięcej czasu spędzają w Sieci dzieci z dużych aglomeracji miejskich (33 godziny 42 minuty). Niemal co drugie dziecko (45%) korzysta z Internetu codziennie lub prawie codziennie. Co trzecie dziecko (34%) korzysta z Internetu kilka razy w tygodniu.

Dziewczynki spędzają w Internecie dużo więcej czasu niż chłopcy. Średnio miesięcznie dziewczynki w wieku 7-14 lat (47% populacji) serfują 29 godzin, 40 minut a chłopcy (53% populacji) 19 godzin 46 minut. Największą popularnością wśród dzieci cieszą się witryny z kategorii «Kultura i rozrywka» – 6 godzin 55 minut miesięcznie. Kolejne kategorie tematyczne odwiedzanych przez dzieci najczęściej witryn to «Nowe technologie» i «Społeczności». 70% internautów w wieku 7-14 lat korzysta z możliwości grania on-line. Ta grupa wiekowa gra on-line najczęściej. Druga w kolejności jest młodzież w wieku 15-24 lata (55%). Wbrew stereotypom dziewczynki poświęcają na gry on-line nieco więcej czasu (4 godziny, 55 minut).

Niepokojące zjawisko w cyberprzestrzeni to kontakt z pornografią. 40% dzieci ma kontakt z pornografią. Miesięcznie dzieci spędzają na eksplorowaniu serwisów erotycznych średnio ok. godziny (57 min 36 s. średni czas w czerwcu 2007 r.). Niemal co drugie dziecko aktywne on-line odwiedza serwisy blogowe. Przy czym dziewczynki spędzają na blogach zdecydowanie więcej czasu (4 godziny 15 minut) niż chłopcy (32 minuty).

Wyniki tych badań wskazują na bardzo istotny problem jakim jest spędzanie coraz większej ilości czasu w Internecie przez dzieci i młodzież oraz korzystanie ze stron i aplikacji mających mały związek z edukacją czy zabawą. W raporcie z 2007 roku Czapiński i Panek podają pięć najczęściej podejmowanych w Internecie czynności, do których należą [1, s. 24]:

- Przeglądanie stron WWW (85,8%)
- Korzystanie z poczty elektronicznej (77,4%)
- Zbieranie materiałów potrzebnych do nauki lub pracy (72,6%)
- Korzystanie z komunikatorów (58,3%)
- Uczestnictwo w czatach (50,0%)

Nie należy zapominać o tym, że znaczną część działań dzieci i młodzieży w Internecie zajmują takie czynności jak: przeglądanie stron pornograficznych, uczestniczenie w brutalnych grach sieciowych, stosowanie cyberprzemocy.

Mimo walorów edukacyjnych Internet niesie wiele niebezpieczeństw. Będąc nieocenionym źródłem wiedzy Internet niesie ze sobą niebezpieczeństwo, że zawarte w nim informacje niekoniecznie spełniają kryteria poprawności. Fakt, że każdy może umieścić w nim dowolną informację sprawia, że część z nich jest bezużyteczna. Za przykład może służyć Wikipedia. Choć niewątpliwie jest rodzajem poręcznej i dostępnej o każdej porze encyklopedii, to redakcją jej haseł nie zawsze zajmują się osoby kompetentne. Możemy trafić na «bubel informacyjny» i zostać wprowadzeni w błąd. Druga sprawa to kwestia praw autorskich. Nie wszystkie treści powinny i mogą być umieszczane w sieci.

Obok prezentacji powyższych kompetencji uzyskiwanych dzięki ICT, warto także wspomnieć o zagrożeniach mogących pojawić się w wyniku uczestnictwa w środowisku sieciowym [2, s. 58]:

- nadmierne przywiązanie do anonimowości;
- zredukowanie kontaktów wyłącznie do tych, które funkcjonują w sieci;
- łamanie podstawowych zasad zachowania, np. zbyt duża swoboda zachowania, która może przenieść się ze świata wirtualnego w rzeczywistość;
- zbyt silna identyfikacja z rolą, np. poczucie mocy związane z byciem agresywnym w wirtualnej rzeczywistości;
- kompensowanie swoich braków;
- zubożenie języka komunikacji wynikające np. z pisania dużej ilości SMS-ów;
- zacieranie granicy pomiędzy światem wirtualnym a rzeczywistym.

A. Hankala dokonał uszczegółowienia tych zagrożeń z uwzględnieniem procesów zachodzących w toku interakcji sieciowej [2, s. 58-59]:

- Zakłócenie dynamiki interakcji między nauczycielem a uczniem. Dotyczy to zarówno komunikacji asynchronicznej, jak i synchronicznej.
- Zakłócenia w kierowaniu rozmową pojawiające się na skutek braku lub ograniczenia wskazówek głosowych, np. obniżenie i podnoszenie głosu, intencjonalne pauzy, akcentowanie sylab oraz zachowań porządkujących zmiany ról w przebiegu rozmowy, np. gestykulacja, uważne spojrzenia, zatrzymanie wzroku.
- Brak możliwości odbioru niektórych komunikatów niewerbalnych, np. informacji proksemicznych. Informacje te są przekazywane np. za pomocą dystansu, jaki przybieramy wobec drugiej osoby. Najprostszą zasadą proksemiki mówi o tym, że im mniejszy dystans fizyczny dzieli nas od drugiej osoby, tym mniejszy dystans psychologiczny jest między nami. W sieci nie ma możliwości obserwacji tego wskaźnika.

- Niewyraźne granice między komunikacją werbalną a niewerbalną. Zacieranie granic między nimi prowadzi do przeceniania «wrażenia medialnego», a niedoceniaenia «treści wypowiedzi».
- Deformacja obrazu partnera interakcji. Może ona prowadzić do jego nieprawidłowego odbioru i zafalszowanej, stabilnej percepcji.
- Alienacja polegająca na poczuciu wyobcowania i oddzielenia od rzeczywistości.
- Anonimowość i depersonalizacja powstające na skutek zerwania związku między działaniami jednostki a ich konsekwencjami. Mogą się one manifestować społecznie niepożądanymi postawami. Użytkownik sieci może popaść w złudzenie, że wiele z jego zachowań jest bezkarnych, np. ośmieszanie kogoś, wyzywanie czy agresywne zachowania w grach on-line. Takie przeświadczenie może przenosić na świat realny.

Zagrożenia opisane powyżej są konsekwencją braku fizycznego i psychicznego kontaktu w sieci. Z drugiej strony, użytkownicy Internetu są zaangażowani emocjonalnie w wirtualną rzeczywistość i coraz chętniej rezygnują z kontaktu ze światem realnym. Atrakcyjny może być fakt, że decyzje podejmowane w sieci wydają się bezpieczniejsze, w mniejszym stopniu obciążone konsekwencjami. To sprawia, że niektórzy użytkownicy Internetu mogą coraz chętniej z niego korzystać, a rezygnować z tego, co oferuje im rzeczywistość. Często też, inaczej niż w życiu realnym, wirtualne czynności są odwracalne. Inna jest też emocjonalność kontaktów interpersonalnych. Zazwyczaj mają one bardziej płytki charakter, a mniejsza głębia przeżyć powoduje chęć zwiększenia liczby bodźców i ich wzmacnianie. To powoduje wzrost agresji i mniejszą wrażliwość na drugiego człowieka [2, s. 59].

Należy też zwrócić uwagę na to, że jesteśmy niejako zmuszeni do ciągłej nauki obsługiwanie zdobyczy technologicznych. To, czego nauczyliśmy się do tej pory, za jakiś czas będzie już nieaktualne. Dlatego nie należy zatrzymywać się we własnym rozwoju i ciągle być przygotowanym na uczenie się czegoś nowego.

Zagrożenia świata wirtualnego a w szczególności zagrożenia dla dzieci są konsekwencją rozwoju technologicznego, rozwoju społeczeństwa wiedzy. Nauczyciele, pedagodzy, rodzice i inne osoby znaczące wychowawczo powinny nabywać wiedzy i umiejętności dotyczących zagrożeń cyberprzestrzeni i uczyć się im zapobiegać oraz poza profilaktyką i edukacją w tym zakresie niwelować skutki ich występowania i prowadzić terapie uzależnień od mediów cyfrowych.

Brak tych umiejętności może prowadzić do wykluczenia cyfrowego a jednocześnie do narażania dzieci i młodzieży na coraz większe niebezpieczeństwa cyberprzestrzeni. Zagadnienie wykluczenia cyfrowego i wykorzystania technologii ICT są przedmiotem badań autora, jedne z wyników były opublikowane w pracy *Wykorzystanie technik informacyjnych przez nauczycieli a wykluczenie cyfrowe* [6].

Nowa przestrzeń społeczna – cyberprzestrzeń jaką stał się Internet niesie wiele zagrożeń ale stwarza także wiele możliwości. Jednym z poważnych zagrożeń dzieci i młodzieży w świecie wirtualnym jest cyberprzemoc i uzależnienia od mediów elektronicznych. Należy prowadzić działania edukacyjne i profilaktyczne aby im przeciwdziałać a jak się pojawiają minimalizować ich skutki. Należy tego dokonywać poprzez odpowiedni system kształcenia dzieci i młodzieży a przede wszystkim nauczycieli i pedagogów.

Aby działania te przyniosły skutki należy modyfikować system kształcenia w szczególności system kształcenia i doskonalenia nauczycieli tak aby obejmował zagadnienia związane z nowymi technologiami (ICT) oraz zagrożeniami świata wirtualnego.

LITERATURA

1. Augustynek A. Uzależnienia komputerowe. Diagnoza, rozpowszechnienie, terapia, Difin / A. Augustynek.– Warszawa, 2010.
2. Bednarek J. Kształcenie na odległość. Podstawy dydaktyki / J. Bednarek, E. Lubina. – Warszawa : Wydawnictwo Naukowe PWN 2008.
3. Definition of Bullying By Katherine Lee [Wersja elektroniczna]. – Dostęp : <http://childparenting.about.com/bio/Katherine-Lee-55320.htm> (10.03.2014).
4. Raport bezpieczeństwa dzieci w Internecie [Wersja elektroniczna]. – Dostęp : http://www.dzieckowsieci.pl/repository/upload/PDF/Raport_Bezpieczenstwo_dzieci_korzystajac_ch_z_Internetu.pdf (10.03. 2014).
5. Woronowicz B. Uzależnienia – geneza, terapia, powrót do zdrowia / B. Woronowicz. – Warszawa : Wydawnictwo Edukacyjne Parpamedia, 2009.
6. Zakrzewski L. Wykorzystanie technik informacyjnych przez nauczycieli a wykluczenie cyfrowe / L. Zakrzewski, E. Stroińska [w] C. Hales, B. Mikuła (red.), Społeczeństwo informacyjne. Gospodarka, technologie, procesy. – Kraków : Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, 2011.